

ISSN (Print) 2616-678X
ISSN (Online) 2663-1288

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Серия **ФИЛОЛОГИЯ**
PHILOLOGY Series

№2(131)/2020

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Нұр-Сұлтан, 2020

Nur-Sultan, 2020

Нур-Султан, 2020

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	ф.ғ.д., проф., Баку мемлекеттік университеті, Баку, Әзірбайжан
Ақматалиев Абдылдажан	ф.ғ.д., проф., Қырғызстан Ұлттық ғылым академиясы, Бішкек, Қырғызстан
Аймұхамбет Жанат	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Бахтикиреева Улдана	ф.ғ.д., проф., Ресей халықтар достығы университеті, Мәскеу, Ресей
Беженару Людмила	ф.ғ.д., проф., Яссы мемлекеттік университеті, Яссы, Румыния
Бейсембаева Жанаргүл	ф.ғ.к., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Біжкенова Айгүл	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Жақыпов Жантас	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Журавлева Евгения	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Жан Динжиң	PhD, проф., Миньцзу университеті, Пекин, Қытай
Ескеева Мағрипа	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ержласун Гүлжанат	PhD, проф., Хаджи Байрам Вели университеті, Анкара, Түркия
Қасқабасов Сейіт	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Негимов Серік	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Нұрғали Қадиша	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Нуриева Фануза	ф.ғ.д., проф., Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ
Райхл Карл	ф.ғ.д., проф., Бонн университеті, Бонн, Германия
Рахманов Носимхан	ф.ғ.д., проф., Ә. Науаи атындағы Ташкент өзбек тілі және әдебиеті мемлекеттік университеті, Ташкент, Өзбекстан
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф., Тіл және халықаралық білім бойынша бірлескен ұлттық комитеті, Вашингтон, АҚШ
Сәтенова Серіккүл	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Тәжібаева Сәуле	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Тұрысбек Рақымжан	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Хисамитдинова Фирдаус	ф.ғ.д., проф., Уфа федералды зерттеу орталығы, Уфа, Башқұртстан, РФ
Чернявская Валерия	ф.ғ.д., проф., Лингводидактика жоғары мектебі, Санкт-Петербург, Ресей
Шәріп Амантай	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Шәріпова Гүлбану	ф.ғ.к., доцент м.а., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Экиджи Метин	PhD, проф., Эгей университеті, Измир, Түркия
Янковски Хенрих	PhD, проф., А. Мицкевич атынд. Польша университеті, Познань, Польша

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қ. Сәтбаев к-сі, 2, 402 каб.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген: Г.Е. Базылхан

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет. Тиражы: 25 дана. Басуға 08.06.2020 ж. қол қойылды.
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1,
тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31-413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief Dikhan Kamzabekuly

Doctor of philology, academician of NAS RK, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Deputy Editor-in-Chief Zharkynbekova Sholpan

Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof., Baku State University, Baku, Azerbaidzhan
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof., National Academy of science of KR, Bishkek, KR
Aimukhambet Zhanat	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof., RUDN University, Moscow, Russia
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology, L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof., University UAIC, Iasi, Romania
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. Higher school of linguodidactics and translation, Saint Petersburg, Russia
Erzhiasun Güljanat	PhD, Prof., Hasi Bayram Veli University, Ankara, Turkey
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Henryk Jankowski	PhD, Prof., Adam Mickiewicz University, Poznan, Poland
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof., UFRK RAS, Ufa, Bashkortostan, RF
Metin Ekiji	PhD, Prof., Ege University, Izmir, Turkey
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof., Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof., University of Bonn, Bonn, Germany
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof., Tashkent State University of Uzbek language and literature, Tashkent, Uzbekistan
Rivers William Patrick	PhD, Prof., Joint national Committee on languages and international education, Washington, USA
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, as. Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Turysbek Rakymzhan	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Zhang Dingjing	PhD, Prof., Minzu University of China, Beijing, China
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof., L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan

Editorial address: 2, Satbayev str., of. 402, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010008

Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: G. Ye. Bazylkhan

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N. Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 25 copies. Signed in print: 08.06.2020

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-413)

© L.N. Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, академик НАН РК, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф., Бакинский государственный университет, Баку, Азербайджан
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф., Национальная академия наук КР, Бишкек, Киргизия
Аймухамбет Жанат	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. Российский университет дружбы народов, Москва, Россия
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. Ясский государственный университет, Яссы, Румыния
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Жан Динжин	PhD, проф., Китайский университет Миньцзу, Пекин, Китай
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Ержласун Гульжанат	PhD, проф. Университет Хаджи-Байрам Вели, Анкара, Турция
Каскабасов Сеит	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Негимов Серик	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф., Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ
Райхл Карл	д.ф.н., проф., Боннский университет, Бонн, Германия
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф., Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы имени А. Навои, Ташкент, Узбекистан
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф., Совместный Национальный комитет по языкам и международному образованию, Вашингтон, США
Сатенова Сериккуль	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Тажобаева Сауле	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Турьсбек Рахимжан	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф., УФИЦ РАН, Уфа, Башкортостан, РФ
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф., Высшая школа лингводидактики и перевода, Санкт-Петербург, РФ
Шарип Амантай	д.ф.н., проф., ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Шарипова Гульбану	к.ф.н., и.о. доцента, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
Экиджи Метин	PhD, проф., Эгейский университет, Измир, Турция
Янковский Хенрих	PhD, проф., Университет имени Адама Мицкевича в Познани, Познань, Польша

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. К.Сатпаева, 2, каб. 402
Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка: Г.Е. Базылхан

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018 г.
Периодичность: 4 раза в год. Тираж: 25 экземпляров. Подписано в печать 08.06.2020 г.
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: +7(7172)709-500
(вн. 31-413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

Фольклор және әдебиеттану

<i>Амангазықызы М.</i> Қазақ прозасындағы астана образы	8-15
<i>Андасова М.М.</i> Жаһандық контекстегі классикалық жапон әдебиеті («Гэндзи хикаясы» негізінде)	16-21
<i>Демесинова Л.М.</i> «Архетип» ұғымының кейбір теориялық аспектілері	22-29
<i>Ердембеков Б.А., Султанғалиева О.Қ.</i> Мейірхан Ақдәулетұлы поэзиясындағы идеялық-көркемдік ізденістер	30-36
<i>Звонарёва Л.У., Звонарёв О.В.</i> «Күміс ғасыр» әйел ақындарының шығармашылығындағы Шығыс мифологиялық сарындары.....	37-46
<i>Зиоллаева А.Қ., Балтымова М.Р.</i> Мұқағали Мақатаев поэзиясындағы интермәтіндік көріністер	47-52
<i>Сатбаева А.Б.</i> XX ғасырдағы америка және қазақ әдебиетіндегі маскулиндік стереотиптер	53-61
<i>Таджиев Х.Х., Қортабаева Г.Қ.</i> “Қазыналы Оңтүстік” көптомдығындағы Нұралы Нысанбайұлының әдеби мұрасы	62-70
<i>Ташимбаева С.Ж.</i> Ақтамберді Сарыұлы толғауларының әлеуметтік-психологиялық мәнін зерделеу	71-76

Лингвистика және әдістеме

<i>Ақынова Д.Б., Баекеева Ж.Х.</i> Қостілділер сөйлеуіндегі грамматикалық интерференция	77-86
<i>Алдабердіқызы А., Аязбаева А.М.</i> Оқу сауаттылығы: анықтамалары мен қолданыс аясы	87-93
<i>Балабекова Қ.Ш.</i> Тұрмыс-салт ертегілеріндегі мақал-мәтелдердің этнолингвистикалық сипаты	94-100
<i>Есентемирова А.М.</i> Иллокутивті әсер - көркем аударма сәйкестігінің өлшемі	101-112
<i>Кожрахметова Г.А., Тажиббаева С.Ж.</i> Қазақ тіліндегі «шолпы» атауының аударылу ерекшеліктері	113-120
<i>Қамзабекұлы Д.</i> «Рухани жаңғыру» - адамзаттық құндылық	121-127
<i>Өтелбай Г., Әшенова А.</i> Тілді оқыту және ОӘК: жетілдіру ізденісі	128-134
<i>Рахимбаева Г.К.</i> Тарихи жырлардың тілдік ерекшеліктері	135-142

Contents

Folklore and Literary Studies

<i>Amangazykyzy M.</i> The image of capital in the Kazakh prose	8-15
<i>Andassova M.M.</i> Classical Japanese Literature in the Global Context (on Genji monogatari)	16-21
<i>Demessinova L.M.</i> Some theoretical aspects of the concept «archetype».....	22-29
<i>Yerdembekov B.A., Sultangalieva O.K.</i> Ideological and artistic searches in the poetry of Meyrkhan Akdauletuly	30-36
<i>Zvonareva L.M., Zvonarev O.</i> Mythological motifs of the East in the works of Silver age poetess	37-46
<i>Zinollaeva A.K., Baltymova M.R.</i> The manifestation of intertextuality in the poetry of Mukagali Makatayev	47-52
<i>Satbayeva A.B.</i> Masculine stereotypes in American and Kazakh literature of the XX century	53-61
<i>Tadzhiyev Kh.Kh., Kortabayeva G.K.</i> Literary heritage of the Nurali Nysanbaiuly in the multivolume “Kazynaly Ontustik”	62-70
<i>Tashimbayeva S.Zh.</i> Study of the socio-psychological significance of the tolgau Aktamberdi Saryuly	71-76

Linguistics and methodics

<i>Akynova D.B., Bayekeyeva Zh.Kh.</i> Grammatical interference in bilingual speech	77-86
<i>Aldaberdikyzy A., Ayazbayeva A.M.</i> Reading literacy: definitions and implications.....	87-93
<i>Balabekova K.Sh.</i> Ethnolinguistic character of proverbs and sayings in everyday tales	94-100
<i>Yessentemirova A.</i> Illocutionary influence as the criterion of literary translation authenticity	101-112
<i>Kozhakhmetova G.A., Tazhibayeva S.Zh.</i> Peculiarities of translation of Kazakh jewelry “sholpy”	113-120
<i>Kamzabek-uly D.</i> “Ruhani Zhangyru” – a common value	121-127
<i>Otelbay G., Ashenova A.</i> Teaching language and EMC: the ways of improvement	128-134
<i>Rakhimbayeva G.K.</i> Linguistic features of historical epics	135-142

Содержание

Фольклор и литературоведение

<i>Амангазыкызы М.</i> Образ столицы в казахской прозе	8-15
<i>Андасова М.М.</i> Японская классическая литература в глобальном контексте (на материале «Повести о Гэндзи»)	16-21
<i>Демесинова Л.М.</i> Некоторые теоретические аспекты понятия «архетип»	22-29
<i>Ердембеков Б.А., Султангалиева О.К.</i> Идеино-художественные искания в поэзии Мейрхана Акдаулетулы	30-36
<i>Звонарёва Л.У., Звонарёв О.В.</i> Мифологические мотивы Востока в творчестве поэтесс Серебряного века	37-46
<i>Зиоллаева А.К., Балтымова М.Р.</i> Проявление интертекстуальности в поэзии Мукагали Макатаева	47-52
<i>Сатбаева А.Б.</i> Маскуллинные стереотипы в американской и казахской литературе XX века	53-61
<i>Таджиев Х.Х., Қортабаева Г.К.</i> Литературное наследие Нуралы Нысанбайулы в многотомнике “Казыналы Онтустик”	62-70
<i>Ташимбаева С.Ж.</i> Изучение социально-психологической значимости толгау Ақтамберды Сарыулы	71-76

Лингвистика и методика

<i>Акынова Д.Б., Бакеева Ж.Х.</i> Грамматическая интерференция в речи билингов	77-86
<i>Алдабердіқызы А., Аязбаева А.М.</i> Читательская грамотность: определения и сфера употребления	87-93
<i>Балабекова К.Ш.</i> Этнолингвистический характер пословиц и поговорок в бытовых сказках	94-100
<i>Есентемирова А.М.</i> Иллокутивное воздействие как критерий аутентичности художественного перевода	101-112
<i>Кожаметова Г.А., Тажипбаева С.Ж.</i> Особенности перевода названия казахского украшения «шолпы»	113-120
<i>Камзабек-улы Д.</i> «Рухани жангыру» - общечеловеческая ценность	121-127
<i>Отелбай Г., Ашенова А.</i> Языковое обучение и УМК: пути совершенствования ..	128-134
<i>Рахимбаева Г.К.</i> Лингвистические особенности исторических эпосов	135-142

ХҒТАР 17.01.11

Б.А. Ердембеков, О.Қ. Сұлтанғалиева

*Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті,
Ақтөбе, Қазақстан
(E-mail: 1erdembekov@gmail.com, sultangalieva_74@mail.ru)*

Мейірхан Ақдәулетұлы поэзиясындағы идеялық-көркемдік ізденістер

Андатпа. Мақалада тәуелсіздік кезеңіндегі қазақ поэзиясының идеялық ерекшелігіне сипаттама беріледі. Ұлт зиялылары А. Байтұрсынов, М. Жұмабаев, Р. Бердібайдың ұлттық сана-сезім туралы пікірлері талданады. Қазақ халқының отаншылдық рухы мәселесіне келетін болсақ, ата-бабаларымыздың аманат еткен жерін қорғау, туған жерді сүю халықтық болмыспен бойға дарыған, ой-сананы жетілдіретін құбылысқа айналып отыр. Қазақ поэзиясының көрнекті өкілі Мейірхан Ақдәулетұлының тәуелсіздік кезеңіндегі поэзиялық туындыларындағы ұлттықдүниетаным, ұлттық сана мәселелері қарастырылады. Ақынның «Дәруішнама», «Бейуақтағы мінәжат» атты жыр жинақтарындағы «Гүл – жусан», «Жусан иісі», «Даңқ мемориалында туған өлеңдер», «Жоламан батырдың қоштасуы» атты өлеңдеріне идеялық талдау жасалады. Ақын шығармашылығы туралы белгілі қаламгер Ертай Ашықбаевтың пікірлері келтіріледі. Автор ақын М. Ақдәулетұлының терең философиялық мәнге құрылған жырларының ішінде ер мен ерлік, адалдық пен азаматтық, туған ел мен жерге деген сүйіспеншілік тақырыбындағы өлеңдері тәуелсіздік кезеңіндегі әдебиетімізден маңызды орын алатыны туралы тұжырым жасайды.

Түйін сөздер: тәуелсіздік кезеңіндегі әдебиет, Мейірхан Ақдәулетұлы шығармашылығы, ұлттық рух, ұлттық идея, ұлттық қасиет.

DOI : <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2020-131-2-30-36>

Түсті: 15.01.20 / Қайта түзетілді: 24.02.20 / Жарияланымға рұқсат етілді: 08.06.20

Тәуелсіздік кезеңінде ұлттық рух пен рухани тұтастықты сақтайтын тіл мен әдебиеттің қоғамда алатын орны айрықша. Бұл – кез келген ұлттық әдебиеттің басты нысаны. Классик ақын М. Жұмабаев: «Бір ұлттың тілінде сол ұлттың жері, тарихы, тұрмысы, мінезі айнадай ашық көрініп тұрады. Қазақ тілінде қазақтың сары сайран дала-сы, желсіз түндей тымық, құйындай екпінді тарихы, сар далада үдере көшкен тұрмысы, асықпайтын, саспайтын, сабырлы мінезі – бәрі көрініп тұр. Қазақтың сар даласы кең, тілі де бай», – деп тебірене айтқан [1, 314 б.].

Ұлттық қасиет пен таным, салт-дәстүрлер идеология заңдылығына тікелей бағынышты. Рухани бостандықсыз ұлт мүсәпірлікке ұшырайды. Халықты мүсәпірліктен құтқаратын – тәуелсіз ақыл-ойға ие, дербес әрекет жасауға қабілеті бар қайратты тұлға. Ұлттық рух, сана, дәстүр, дін, діл, тіл, т.б. қасиеттер ұлттың рухани құндылықтары қатарында ұлтпен бірге өсіп не өшіп отырады, себебі А. Байтұрсынов айтқандай: «Ұлттық сана дегеніміз – ұлттың өзін сезінуі және түсінуі, сезімге әрі ой-пікірге арқа сүйейтін ұлттық сана болады» [2, 31 б.].

Кеңестік жүйе Алаш қозғалысын, өткен ғасырдағы ашаршылық жылдары мен отызыншы және елуінші жылдардағы нәубетті жан-жақты жазуға мүмкіндік бермеді. Ұлттық сананың негізі – тарихи таным, тарихи сана-сезім. Сен өзіңнің қайдан шығып, қалай жаратылғаныңды білмей, бұл өмірге келуіңнің мақсатын да түсінбейсің. Сондықтан түбінді білуің керек. Ұлттық тарихи сана-сезім қалыптасуы үшін мұның бәрі, алдымен, оқулықтарда қамтылуы, іздемей-ақ табатын жерлерде болуы тиіс, ал біз мұның бәрін іздеп жүріп

табуға мәжбүрміз, кейде таба да алмай жатамыз. Жаңарған қоғам жастарының ұлттық саясатты түсіне білуіне және идеологияның қалыптасуына ерекше мән берілуі керек.

Ұлттық рух пен рухани тұтастықты сақтайтын тіл болса, ұлттың рухани құндылықтары өзі өмір сүретін дәуірдің, қоғамның, заманның айнасы яки барометрі ақындарымыздың қаламымен сипатталады. Ақындар бұрынғы рухани құндылықтардың мәнін жойғанын, тарихтың жаңа тараулары жазылып жатқанын ерекше түйсік-сезіммен қабылдап, қоғамда орын алған күрделі өзгерістерді аңғарады және рухани сілкіністің жаңа жырларын өмірге әкелуге асығады. Бұл ретте ғалым Р. Бердібай: «Өмір құбылысын алдын-ала белгіленген межеге, нысанаға лайықтап көрсетпей, тіршіліктің ақиқат ағысын суреттеу, оның сан-саласын кең де терең бейнелеуге ұмтылу, қаламгердің азаматтық жауаптылығы мен белсенділігінің өсуі – атап өтерлік жақсы нышан. Көркем шығармалардың тақырыптық ауданының арта түсуі осыған байланысты. Әдебиетте қазіргі заман шындығын суреттеуге шұғыл бетбұрыс туғаны да творчестволық еркіндіктің ұлғаюына, қоғам өмірінің демократиялануына тығыз қатысты көрініс»[3], – деп көрсетеді.

Тәуелсіздік алғаннан кейінгі кезеңде қиындықтардан сүрінбей өтіп, әлеуметтік, экономикалық, саяси жаңару жолына түскен Қазақстан бүкіл әлемдік қауымдастық ортасында өз орны, өз беделі бар абыройлы мемлекетке айналды. Бүгінде ұлттық идея туралы көп айтыла бастады. Себебі кез келген ұлттың өзінің идеологиясы болмай, бір ұлттық мүддеге еңбек етпей әлемдік өркениетке жете алмаймыз және ұлттың бәсекеге қабілеттілігі де төмендейді. Қазақтардың ұлттық мәртебесі мен ұлттың өзін бағалау деңгейі мемлекет құраушы ұлт мәртебесіне сай келуі тиіс. Ұлттың бәсекеге қабілеттілігінің аса маңызды шарты – бұл әлемдік бәсекелестік үрдісінде табысқа жетуге мүмкіндік беретін, күшті рух пен білім екендігін де ел түсіне бастады.

Тәуелсіздік кезеңіндегі әдебиетімізде жүйрік ойларын оқырмандарына арнап, жасын қаламымен жігерлілікті жаныған қаламгерлеріміздің бірі – Мейірхан Ақдәулетұлы. Замандас көзімен толғанған ақын Е. Ашықбаев «Мейірханның жүректану ілімі» атты мақаласында: «Мейірханның өлеңдері – жалпыға бұйырмаған жалқы етістік, тобырдың тозаң тонын жамылмаған тың құбылыс» [4, 217 б.], – деп көрсетеді. Бұл ақын жырларының тереңдігін сипаттауы. Шынында, ақын «Гүл – жусан» өлеңінде [5, 7-8 бб.] кең даланы жырлай отырып, қазақ ұлының тектілігін тілге тиек етеді. Бұл жырда ақын кең байтақ қазақ даласының сипатын «орманы кем», бірақ «дүрдараз тобылғысы, жыңғылы, сортаңы мол, суы ащы кең Дала» деп бейнелейді. Ал «кең Даланың Мұңды ұлын» тегіне тарта туса арланға айналады деп, халқымыздағы бөрі тотемімен байланыстыра суреттейді. Көне түркі дәуірінде ата-бабаларымыз – ғұндар үшін көк бөрі тотемі бейне бір сүйкімсіз хайуанға табыну емес, далалық еркіндік пен әлемдегі еріктің бастауы, жауынгерлік рух пен жігердің, намыс пен шабыттың символдық бейнесіне айналып, аңыз сарыны бөрімен генетикалық туыстық орнатып, оны мыңдаған жылдар бойғы отансүйгіштіктің ұранына болған, ғасырлар бойы «бөрілік рухта» тәрбиелеу үлгісі елдікті сақтаудың идеологиясына айналған.«Оғызнама» эпосында бөрілік тәрбие туралы: «Түріктер жауларымен соғысқанда, аттың басына қасқырдың бас сүйегін іліп қоятын болған. Яғни, Оғызхан соғысқа аттанғанда әскерлерін көкжал бөрі басқарып жүретін болған. Сол дәстүрді қатаң сақтайтын болған», - деп айтылады [6, 29 б.]. Сонымен қатар, ежелгі түркі халықтары мен Орталық Азияны мекендеген монғолдардың, Орта Азия мен Шығыс Еуропаның халықтарының көне мифологиясында тотем ретінде қасқыр бейнесі алынған. Түркі-монғол мифологиясында қасқыр барлық түркі және монғол халықтарының арғы атасы мен желеп-жебеушісі деп саналған.

Ақын М. Ақдәулетұлы әрі қарай қазақ халқының өр бейнесін жырлайды, бұл ретте киелі жусан шөбін халқымыздың діліне, қыпшақы ермен ерттелген Тарлан атты қиялына балай отырып, ерлеріміздің болмысын жылқы мүсінге теңейді. Ақынның қаламында кең Даланың суы ащы, ал ерлерінің арманы кермек, бұл қазақ елінің сан ғасырлық жаугершілік

пен шапқыншылыққа, ашаршылық пен бодандыққа ұшыраған тағдырын меңзейді.

Ақын халқының мұңын Қобызға, темірдей төзімінің түйені болдыртатындай күшке, дұғасын киелі шанағынан қуаныш пен қайғы да, жасампаздық пен дархандық та, дауыл мен тыныштық та бірдей төгілген киелі домбырасына, ханы да, қарасы да бір ауыз байламға тоқтаған қазақ халқының сөзін киелі сертіне балай отырып, «арлан ұлды, қобыз мұнды, түйе төзімді, домбыра дұғалы, киелі сөзді, сұңғыла ойлы халқы бар» кең Дала – Отанын мақтанышпен жырлай отырып, осы құдіретке «ұқсамауға ұялатынын» айтып, әрқайсысымызды сол биікке ұмтылуға шақырады!

Өлеңдеріндегі терең ой мен тың теңеулері үшін замандастары ақынды «интеллектуалдық поэзияның саусақпен санарлықтай аз ғана көрнекті өкілдерінің біріне айналды» [4, 219 б.], – деп құрметтейді.

Туған жер тақырыбы М. Ақдәулетұлының «Жусан иісі» өлеңінде жалғасады:

«Тобылғылы, көкпекті тепсеңдерде,
Тепсеңдерде, мен ойнап өскен белде,
Боз жусанның иісі бұрқырайды

Бозаң күзде, қыз қылық көктемдерде», – дей келе, жусан иісі арқылы туған жерге деген сағынышын сипаттайды:

«Кеудеме қуанышы, мұңы сіңген,
Өзім інкәр өмірдің иісіндей.
Өмірі құмарымды қандырмайтын
Сүйемін қышқыл жусан иісін мен» [7, 161 б.].

Отан тарихында дала сахнасын мекендеген көшпенділер өркениетінің негізін сақтай отырып, Қазақ елі ХХ ғасырдың соңында әлемдік өркениеттен өзінің орнын тапты. Елдік нышандардың насихатталуы мен биік мәртебеге ие болу үшін, жастардың бойында патриоттық рух пен сана жоғары болу керек.

«Даңқ мемориалында туған өлеңдер» атты жырында ақын өзіне тән тереңдікпен отты «тендессіз теңеуі тіршіліктің дей отыра, оны батырлықтың, ерліктің символы ретінде жырлайды:

Өртенгендер орнынан маздайды бұл...
«Өлген демен –
дертімді қозғайды құр!..)»
...Жанып өткен – дейміз де, күрсінеміз,
жайнап тірі жүруге жазбай ғұмыр...

Жалыны аман,
жандар жоқ!.. – Күрсінемін,
Өртеңге өскен өміршең бүршік едім.
Жігіттер жоқ –
артында Алау қалған,
Өзім ізсіз сөнердей түршігемін», – дей келіп, жарқын болашаққа көз тастайды:
«Жоқ! Сөнбеймін!
Жанымды жалғап өтем,
Сөндіртпеймін жанарсыз жанға бөтен!
...Мәңгі алаудың қасында балдырған жүр –
Қандай жанның Ертеңі,
Арманы екен?!» [7, 113 б.].

Өзінің «қазақ» екенін ағынан жарыла ерекше шабытпен жырлауы – оның ерлігінің бір көрінісі десек қателеспейміз. Ұлы Абай қазақтың екі мінезін – ауызбіршілігі мен намысқойлығын ерекше бөліп атағанын білеміз. Намысшылдық – қазақтың ең басты ұлттық

ерекшелігі.

Бұл туралы «Жоламан батырдың қоштасуы» атты өлеңде [7, 20-21 бб.] ақын жалын-дата жырлайды. Жоламан батыр «Ақ бөкенге сұр жебе қадалатын, оқ пен батыр егіз боп жаралатын күн туғанда айтар аманатын» жеткізеді:

Даласына, сертіне адал, берік,
Намысына жаны құл адамға еріп
Өткел кешсең,
Өлмейтін рухым менің
Жылынар саған келіп.

Қалың елден бұйырмай қосағы арда,
Қайсар төзім қайысып, босағанда,
Езбен кетсең,
Жаралы рухым менің
Жылайды босағанда!» [7, 20-21 бб.].

Бұл жырда да ақын қазақ жігітінің рухы биік, «даласына, сертіне адал, берік, намысына жаны құл» болуын дәріптейді.

Ақын өлеңдерінің тұңғық мазмұны туралы Е. Ашықбаев: «...оның өлеңдерінің басындағы шәпкісі – күрделі ой, үстіне киген көйлегі – терең мазмұн, беліне таққан белбеуі – астарлық қисын, аяғындағы етігі – тұңғық философия» [4, 219 б.], - деп жазады.

Ақын жырларында көтерілетін негізгі ой – ұлттық идея. Бұл ұлт тұтастығы, ұлттың өркендеуі, тәуелсіздікті сақтау, ұлттық құндылықтарды бағалау, отансүйгіштікті нығайту, халықтың салт-дәстүрлеріндегі отансүйгіштік өнегеліктер т.б. негізгі ұлттық белгілер болып табылады. Ұлттық идея, алдымен, сол этностың тағдыры мен болашағына алаңдап, оның жаңғыруы мен рухының асқақ болуына негізделеді. Ұлттың өмір сүруі мен сақталуының кепілі – оның тұтастығы мен ішкі бірлігі, ынтымақтастығы мен бірігуі болып табылады. Бұл қағидадан халқымыздың тарихы мен өткенін тануға болады. Яғни, «бірлік, ар, намыс, бауырмалдық» басты саяси-әлеуметтік ұстаным ретінде қарастырылады. Ал этикалық әдебиетте «ар» туралы көптеген анықтамалар мен ережелер кездеседі. Осы ұлттық рух түркілер дәуірінде де заңды жалғасын тапты, олар өздерін Көк Тәңірінің ұлдарымыз деп санап, ұлттық идеяның діни-мистикалық негіздерін құра білді. Мәселен, көне түркі жазба ескерткіштерінде «ел», «халық», «жұрт» «жер-су» ұғымдары рухани-әлеуметтік құндылықтар ретінде қастерленген.

Тәуелсіздік кезеңіндегі әдебиеттің ерекшелігі туралы академик Р. Бердібай: «Тәуелсіздік туын көтерген дәуіріміздің бір игі жұмысы тарихымыздың қараланған беттерін тазартып, бұрмаланған шындықтарын түзетіп, жабулы қалғандарын ашып, жалған жалаға ұшырағандарын ақтап, олардың анық орны мен бағасын беруіміздің өзі, оларға мәңгі біздің бас игеніміз», – деп келтіреді [8, 65 б.].

Ұлттық идея дегеніміз – отаншылдық рух. Рух бар жерде намыс бар, намыс бар жерде халық бар деген сөз. Патриотизм, ұлтжандылық (елжандылық), отаншылдық мәселелері қоғамдық дамудың өткен кезеңдеріне де тән болғандықтан, бұл проблемаларды тек қана соңғы жылдардағы оқиғалармен, өзгерістермен шектеуге болмайды. Патриотизм – Отанға, туған жерге, өзінің мәдени ортасына деген сүйіспеншілік, яғни «патриотизм – дегеніміз (гр. patriotes – отандас, patria – отан, туған жер) Отанға деген сүйіспеншілік, бойындағы күш қуаты мен білімін Отан игілігі мүддесіне жұмсау, туған жерін, ана тілін, елдің әдет-ғұрпы мен дәстүрін құрмет тұту сияқты патриотизм элементтері ерте заманнан қалыптаса бастайды» [9, 168 б.]. «Патриотизм» ұғымының мазмұнын түсіндіруде саяси сөздіктерде әртүрлі өлшемдер қабылданған. Отаншылдық – әлеуметтік, тарихи, саяси құбылыс және заманына орай әртүрлі әлеуметтік мәнге ие болады. Отаныңа деген сүйіспеншілік, өзінің

бар болмысыңды ел мүддесіне арнап, бойыңдағы қабілет пен күш-қуатты, білім мен білікті, ақыл-парасатты ел игілігіне жұмсау патриотизмның басты ерекшелігі ретінде сипатталады. Бұл қасиет қоғамдық ой-сана қозғалысының ерекше бір бөлігі іспеттес болғандықтан, ол қоғамдық ортаның даму үрдісіне сай әртүрлі мазмұнда көрініс береді.

Отаншылдық рухы, яғни ата-бабаларымыздың аманат еткен жерін қорғау, туған жерді сүю халықтық болмыстан бойға дарыған, ой-сананы жетілдіретін құбылысқа айналып отыр. Елжандылық, отансүйгіштік қасиетті сақтай білу және ел, халық, мемлекет мүддесі үшін қызмет етіп, оның дамуына үлес қосу – әрбір қазақ азаматының басты парызы.

Қазақ елі тәуелсіздік алған уақыттан бері өзіндік ұлттық идеясын іздестіріп келеді. Түрлі пікірлер, сан алуан ұсыныстар бар, бірақ бір ортақ тоқтам жасалған жоқ. Тарихымызға назар аударсақ, қазақ халқының қаншама буын ұрпақ өкілдері елі мен жерін қорғау жолында күресті, сол жолда жанын беріп, қанын төкті. Сол ата-бабаларымыздың арманы азаттық, бостандық болатын. Бірақ олар тәуелсіздіктің сағымын да көре алмай кетті. Дегенмен кейінгі ұрпақтың сол азаттыққа жететініне сеніп кетті. Олардың бар арманы елдің тұтастығы мен бірлігі, тәуелсіздігі болатын. Енді, міне халықты ортақ мақсатқа топтастырушы идея өз шешімін тапты. Ол әр қазақстандықтың мақтанышы мен Отанға деген патриоттық сана-сезімін қалыптастыратындығы сөзсіз.

Ақын шығармашылығында қолданылатын тәсіл – символ. Жауласуды емес, бітісуді мақсат тұтқан, табиғатты бағындыруға емес, оны Жер-Ана деп құрметтеуді өсиет еткен қазақы болмысты сипаттауда автор суреттейтін жусан иісі аңқыған кең дала суреті символдық сипатқа ие және образдылық қызметін атқарып тұр. Ақын М. Ақдәулетұлының философиялық мәнге құрылған терең тынысты жырларының ішінде ер мен ерлік, адалдық пен азаматтық, туған ел мен жерге деген сүйіспеншілік тақырыбындағы ойға құрылған өлеңдері тәуелсіздік кезеңіндегі әдебиетімізден маңызды орын алады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Жұмабаев М. Шығармалары: Өлеңдер, поэмалар, қара сөздер /М. Жұмабаев. – Алматы: Жазушы, 1989. – 448 б.
- 2 Дәдебаев Ж. Жазушы еңбегі /Ж. Дәдебаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – 340 б.
- 3 Бердібай Р. Дәстүр тағлымы. Зерттеулер, мақалалар /Р. Бердібай. – Алматы: «Жазушы», 1973. – 232 б.
- 4 Ашықбаев Е. Өлең мен өмір: Әдеби мақалалар /Е. Ашықбаев. – Алматы: Дәстүр, 2015. – 240 б.
- 5 Ақдәулетұлы М. Бейуақтағы мінәжат. Өлеңдер мен поэма /М. Ақдәулетұлы. – Алматы: Жазушы, 2006. – 216 б.
- 6 Қоңыратбаев Ә. Қазақ эпосы және түркология /Ә. Қоңыратбаев. – Алматы: Ғылым, 1987. – 368 б.
- 7 Ақдәулетұлы М. Дәруішнама /М. Ақдәулетұлы. – Алматы: Ғылым, 1996. – 200 б.
- 8 Бердібай Р. Ел боламыз десек /Р. Бердібай. – Алматы: Қазақстан, 2000. – 400 б.
- 9 Қазақстан ұлттық энциклопедиясы. – Т.5. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 1998. - 448 б.

Б.А. Ердембеков, О.К. Султангалиева

*Актюбинский региональный государственный университет им. К. Жубанова,
Актобе, Казахстан*

Идейно-художественные искания в поэзии Мейрхана Акдаулетулы

Аннотация. В статье дается описание идейной особенности казахской поэзии периода независимости, при этом анализируются суждения представителей казахской интеллигенции А. Байтурсынова, М. Жумабаева, Р. Бердибая о национальном самосознании. Что касается вопроса о патриотическом духе казахского народа, то защита родной земли и любовь к отечеству - это явление, совершенствующее мысли и самосознание. В поэтических произведениях периода независимости видного представителя казахской поэзии Мейрхана Акдаулетулы рассматриваются проблемы национального мировоззрения и национального сознания. Анализируются идейные содержания стихотворений поэта «Гүл – жусан», «Жусан иісі», «Даңқ мемориалында туған өлендер», «Жоламан батырдың коштасуы» из сборников «Дәруішнама», «Бейуактағы мінәжат». Приводятся суждения известного поэта Ертая Ашыкбаева о творчестве поэта М. Акдаулетулы. Автор делает выводы о том, что среди произведений М. Акдаулетулы с глубоким философским смыслом, стихотворения о героях и героизме, справедливости и благородстве, любви к Отчизне и родной земле занимают особое место в нашей литературе периода независимости.

Ключевые слова: литература периода независимости, творчество М. Акдаулетулы, национальный дух, национальная идея, национальное достоинство.

B.A. Yerdembekov, O.K. Sultangalieva

K. Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan

Ideological and artistic searches in the poetry of Meyrkhan Akdauletuly

Abstract. The article describes the ideological features of the Kazakh poetry of the period of independence, while analyzing the judgements of representatives of the Kazakh intellectuals A. Baitursynov, M. Zhumabayev, R. Berdibay on national consciousness. As for the question of the patriotic spirit of the Kazakh people, the protection of the native land and love for the Motherland is a phenomenon that improves thoughts and self-consciousness. In poetic works of the period of independence of the prominent representative of Kazakh poetry Meyrkhan Akdauletuly is considered the problems of national worldview and national consciousness. Analyzes the ideological content poems of the poet «Gyl – Zhusan», «Zhusan yisi», «Dank memorialynda tугan olender», «Zholaman batyrdyn koshtasuy» from the collections «Daruishnama», «Beyuaktagy minazhat». The judgements are given of the famous poet Ertai Ashykbayev about the work of the poet M. Akdauletuly. The author concludes that among the works of M. Akdauletuly with a deep philosophical meaning, poems about heroes and heroism, justice and nobility, love for the Motherland and native land occupy a special place in our literature of the period of Independence.

Keywords: literature of the period of Independence, creativity of Meyrkhan Akdauletuly, national spirit, national idea, national dignity.

References

1 Zhumabayev M. Shygarmalary: Olender, poemalar, qaraszoder [Works: Verses, poems, edifying

- words], (Zhazushy, Almaty, 1989, 448 p.). [in Kazakh]
- 2 Dadebayev Zh. Zhazushy enbegy [Work of the writer] (Qazaq universitety, Almaty, 2001, 340 p.). [in Kazakh]
- 3 Berdybai R. Dastur tagylymy. Zertteuler, maqalalar [Lessons of tradition. Research, articles], (Zhazushy, Almaty, 1973, 232 p.). [in Kazakh]
- 4 Ashyqbayev E. Olen men omir: Adeby maqalalar [Verse and life: Literary articles], (Dastur, Almaty, 2015, 240 p.). [in Kazakh]
- 5 Aqdauletuly M. Beyuaktagy minazhat. Olender men poema [Prayer at dusk. Verses and poem], (Zhazushy, Almaty, 2006, 216 p.). [in Kazakh]
- 6 Qonyratbayev A. Qazaq eposy zhane turkologia [The Kazakh epos and Turkology], (Gylym, Almaty, 1987, 368 p.). [in Kazakh]
- 7 Aqdauletuly M. Daruishnama. Olender men poema [Poems of the dervishes. Verses and poem], (Gylym, Almaty, 1996, 200 p.). [in Kazakh]
- 8 Berdybai R. El bolamyz desek [If we want to be a state], («Qazaqstan», Almaty, 2000, 400 p.). [in Kazakh]
- 9 Qazaqstan ulttyq ensiklopediyasy. - T.5 [Kazakhstan. National encyclopedia], (Qazaq ensiklopediyasy, Almaty, 1998, 448 p.). [in Kazakh]

Авторлар туралы мәлімет:

Ердембеков Б.А. - филология ғылымдарының докторы, қазақ әдебиеті кафедрасының профессоры, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан.

Сұлтанғалиева О.Қ. - қазақ әдебиеті кафедрасының докторанты, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан.

Yerdembekov B.A. - PhD of Philology Sciences, Professor of the Department of Kazakh Literature, K. Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan.

Sultangalieva O.K. - PhD Student of the Department of Kazakh Literature, K. Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Филология ғылымдарының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиетті оқыту әдістемелерін және де ғылыми конференциялардың ең маңызды материалдарын, библиографиялық шолу мен сын пікірлерді көрсететін әдебиеттану және тілтану саласындағы мұқият тексеруден өткен ғылыми жұмыстарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (*мекен-жайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қаласы, Қ.Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 402 кабинет*) қолжазбаның қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын тапсыру және **Word** форматындағы электронды нұсқасын **vest_phil@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан алынған **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісiмiн бiлдiредi. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімделгеніне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):
- мақалалар үшін - 8 беттен 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін.

5. Мақалаға қойылатын талаптар:

- **Microsoft Word** (docx) форматындағы файлда;
- **Times New Roman** шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1,5 жоларалық интервалы;
- 14 кегл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- **транслитерация** Library of Congress (LC) жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланың құрылымы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында **қою әріппен** жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады) Автор(лар)дың **E-mail-ы** – жақша ішінде (*курсивпен*);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қою кіші әріппен жазылады)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі **жартылай қоюмен** белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қоюылуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелері/талқылауы,

қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады).

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.].)

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекенжайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журналдың басылым жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 теңге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 теңге).

Реквизиттер:

- 1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кнп 859- за статью

- 2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859 – за статью

- 3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859 – за статью

- 4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кнп 859. - за статью

«Мақала үшін, автордың АТЫ-ЖӨНІ»

Provisions on articles submitted to the journal “Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Goal of the journal. Publication of carefully selected original scientific papers in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, language and literature teaching methods, most significant proceedings of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 402) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in **Word** format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,0;
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IASTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author's e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1.25 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprtentions, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT).

Реквизиты:

- 1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кпн 859- за статью

- 2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кпн 859 – за статью

- 3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кпн 859 – за статью

- 4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кпн 859. - за статью

«For the publication, Name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. Серия Филология»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающих актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значимые материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 402) и по e-mail vest_phil@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. Также авторам необходимо предоставить **сопроводительное письмо**.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx);
- шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2;
- междустрочный интервал 1,0; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі/Образец оформления статьи/ Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (начертание курсивом)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие об-

легчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

- 1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кпн 859- за статью

- 2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кпн 859 – за статью

- 3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кпн 859 – за статью

- 4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кпн 859. - за статью

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Жауапты редактор, компьютерде беттеген: Гүлсім Базылхан

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
- 2020. - 2 (131). - Нұр-Сұлтан: ЕҰУ. 152-б.
Шартты б.т. - 19,0 Таралымы - 25 дана
Электронды нұсқа: [http:// bulphil.enu.kz](http://bulphil.enu.kz)

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Нұр-Сұлтан қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды